

Regeringens skrivelse

2009/10:74

Vissa kulturmiljöfrågor

Skr.
2009/10:74

Regeringen överlämnar denna skrivelse till riksdagen.

Stockholm den 10 december 2009

Maud Olofsson

Lena Adelsohn Liljeroth
(Kulturdepartementet)

Skrivelsens huvudsakliga innehåll

De norrländska kyrkstäderna utgör en värdefull del av vårt kulturarv och det är därför angeläget att de skyddas och bevaras för framtiden. I skrivelsen görs dock bedömningen att det inte finns skäl att införa ett särskilt skydd för kyrkstäderna. För att skapa ytterligare förutsättningar för att värna kyrkstadstraditionen samt för en varaktig förvaltning av kyrkstäderna bör Riksantikvarieämbetet ges i uppdrag att genomföra en särskild satsning på information och kunskap om kyrkstäderna.

I skrivelsen görs även bedömningen att den europeiska landskapskonventionen bör ratificeras. Vidare behandlas vissa andra frågor om skydd av kulturbebyggelse och lösöre.

1	Ärendet och dess beredning.....	3
2	Skydd för och bevarande av de norrländska kyrkstäderna.....	3
2.1	Bakgrund.....	3
2.2	Särskilt skydd för kyrkstäderna.....	4
2.3	Kyrkstadstradition och förvärvsprövning.....	5
2.4	En satsning på information och kunskap om de norrländska kyrkstäderna	7
3	Kommunal kulturminnesmärkning	8
4	Lösöre som bidrar till en byggnads kulturhistoriska värde.....	9
5	Övriga förslag från Kulturbebyggelseutredningen	10
5.1	Byggnadsminnen.....	10
5.2	Statliga byggnadsminnen	11
5.3	Statligt skydd av bebyggelsemiljöer	12
6	Den europeiska landskapskonventionen	13
6.1	Bakgrund.....	13
6.2	En svensk ratificering av den europeiska landskapskonventionen	13
Bilaga 1	Sammanfattning av delbetänkandet De norrländska kyrkstäderna (SOU 2003:81) och slutbetänkandet K-märkt – Förslag till förbättrat skydd för kulturhistoriskt värdefull bebyggelse (SOU 2004:94)	15
Bilaga 2	Remissinstanser som yttrat sig över delbetänkandet De norrländska kyrkstäderna (SOU 2003:81)	19
Bilaga 3	Remissinstanser som yttrat sig över slutbetänkandet K-märkt – Förslag till förbättrat skydd för kulturhistoriskt värdefull bebyggelse (SOU 2004:94)	20
Bilaga 4	Remissinstanser som yttrat sig över Riksantikvarieämbetets rapport Förslag till nationellt genomförande av den europeiska landskapskonventionen.....	21
Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 10 december 2009		22

I propositionen Kulturarv – kulturmiljöer och kulturföremål (prop. 1998/99:114) behandlades bl.a. frågan om övergripande mål för arbetet för kulturmiljön och skydd för kyrkstäder. Vidare gjorde den dåvarande regeringen bedömningen att en särskild utredare borde tillkallas för att utreda och lämna förslag om ett förbättrat skydd för kulturhistoriskt värdefull bebyggelse samt överväga möjligheten att låta byggnadsminnesförklaringar omfatta även lösöre. Under riksdagsbehandlingen av propositionen föreslog kulturutskottet ett tillkännagivande enligt vilket regeringen skulle förelägga riksdagen förslag till kompletterande regler om skydd för kyrkstäder i 4 kap. lagen (1988:950) om kulturminnen m.m. (bet. 1999/2000:KrU7). Riksdagen beslutade i enlighet med utskottets förslag (rskr. 1999/2000:196).

I juni 2002 tillkallades en särskild utredare med uppgift att se över vissa frågor som rör skyddet för kulturhistoriskt värdefull bebyggelse m.m. (dir. 2002:96). I uppdraget ingick även att utreda frågan om skydd för kyrkstäder. Utredningen antog namnet Kulturbebyggelseutredningen.

Utredningen överlämnade i september 2003 delbetänkandet De norrländska kyrkstäderna (SOU 2003:81) och i september 2004 slutbetänkandet K-märkt – Förslag till förbättrat skydd för kulturhistoriskt värdefull bebyggelse (SOU 2004:94). En sammanfattning av delbetänkandet och slutbetänkandet finns i *bilaga 1*.

Betänkandena har remissbehandlats. Remissinstanserna är förtecknade i *bilagorna 2* och *3*. Remissammanställningar finns tillgängliga i Kulturdepartementet (dnr Ku2007/66/KT respektive Ku2007/86/KT).

Utöver de förslag som behandlas i avsnitten 2–4 i denna skrivelse lämnar Kulturbebyggelseutredningen ytterligare bedömningar och förslag. Vissa av dem kommenteras i avsnitt 5. Genom bedömningarna i skrivelsen är utredningens samtliga bedömningar och förslag behandlade.

Frågan om en svensk ratificering av den europeiska landskapskonventionen aktualiserades i propositionen Ett gemensamt uppdrag – svenska miljömål (prop. 2004/05:150, bet. 2005/06:MUJ3, rskr. 2005/06:48). I regleringsbrevet för 2006 fick Riksantikvarieämbetet i uppdrag att utarbeta ett förslag till nationellt genomförande av konventionen. Riksantikvarieämbetet lämnade sin rapport (Ku2008/97/KT) till regeringen i januari 2008. Riksantikvarieämbetet har därefter, på regeringens uppdrag, i december 2008 lämnat en rapport med förslag till författningsändringar för att genomföra konventionen. Denna rapport har remissbehandlats. Remissinstanserna är förtecknade i *bilaga 4*.

2 Skydd för och bevarande av de norrländska kyrkstäderna

2.1 Bakgrund

En kyrkstad är en samling stugor och stallar uppförda invid kyrkan som användes som tillfälligt husrum framför allt vid kyrkobesök, men också

vid andra tillfällen då sockenborna hade ärenden till kyrkplatsen, som vid marknad, sockenstämma, ting eller skatteuppbörd. I dag finns det 16 bevarade kyrkstäder i Sverige. Av dessa är tre förklarade som byggnadsminnen enligt lagen (1988:950) om kulturminnen m.m. (kulturminneslagen) och en skyddad med stöd av 1942 års lag om skydd för kulturhistoriskt märkliga byggnader. Övriga kyrkstäder har i samtliga fall utom ett någon form av skydd genom kommunala planbestämmelser. Flertalet kyrkstäder ingår i områden som är utpekade som riksintressen för kulturmiljön enligt miljöbalken. Dessutom är en av kyrkstäderna, Gammelstads kyrkstad i Luleå, upptagen på Unescos lista för världsarv.

I propositionen Kulturarv – kulturmiljöer och kulturföremål (prop. 1998/99:114) tog den dåvarande regeringen ställning till bl.a. de förslag om särskilt skydd för kyrkstäder som Kulturarvsutredningen hade lämnat i betänkandet Skyddet av kulturmiljön – En översyn av kulturminneslagens bestämmelser om byggnader och kulturmiljöer, prästgårdar, kyrkstäder och ortnamn (SOU 1996:128). Regeringen anförde bl.a. att det framstod som tveksamt om ett generellt skydd i kulturminneslagen skulle införas för ett så begränsat bestånd av byggnader som kyrkstäderna. Vidare framhölls att samtliga kyrkstäder utom en omfattas av någon form av skydd. Regeringen gav uttryck för uppfattningen att de redan befintliga skyddsinstrumenten – kommunal plan enligt plan- och bygglagen (1987:10) och byggnadsminnesförklaring enligt kulturminneslagen – borde kunna ge kyrkstäderna det skydd som krävs. Regeringen ansåg därför att det saknades tillräckliga skäl för att införa ett generellt skydd för kyrkstäderna. Som ovan framgått tillkännagav riksdagen därefter att regeringen skulle förelägga riksdagen förslag till kompletterande regler om skydd för kyrkstäder i 4 kap. kulturminneslagen (se avsnitt 1).

2.2 Särskilt skydd för kyrkstäderna

Regeringens bedömning: Det bör inte införas ett särskilt skydd för kyrkstäderna i kulturminneslagen.

Utredningens förslag: Det bör införas ett särskilt skydd för kyrkstäder i kulturminneslagen.

Remissinstanserna: Flera remissinstanser, bl.a. *Länsstyrelsen i Norrbottens län*, är positiva till förslaget om att bestämmelser om ett särskilt skydd för kyrkstäderna bör inordnas i ett nytt kapitel i kulturminneslagen. *Riksantikvarieämbetet* anser dock att utredningen inte övervägt konsekvenserna av förslaget om en reglering av hur en kyrkstugeägare lämpligen bör använda byggnaden för att upprätthålla kyrkstadstraditionen, eftersom en reglering av lämpligt nyttjande av kyrkstugorna med hänvisning till kyrkstadstraditionen inte är i linje med hur kulturminneslagen är uppbyggd i dag.

Skälen för regeringens bedömning: Kyrkstäderna utgör en värdefull del av vårt kulturarv och det är därför angeläget att de skyddas och bevaras för framtiden. Frågan är dock om ett särskilt skydd för byggnader och miljöer i kyrkstäderna i enlighet med utredningens förslag behövs införas. Vid den bedömningen bör det beaktas att det redan i dag finns

möjlighet till skydd genom bestämmelserna i plan- och bygglagen, kulturminneslagen och miljöbalken. Enligt Riksantikvarieämbetet finns det inte för närvarande något påtagligt hot mot ett långsiktigt bevarande av kyrkstäderna. Kyrkstäderna är tvärtom i de flesta fall väl kända samt accepterade och uppskattade som viktiga kulturmiljöer av såväl stugägare och markägare som allmänheten. Vidare är det inte ändamålsenligt att införa ett särskilt skydd som endast avser en viss kategori av bebyggelse.

Regeringen finner mot denna bakgrund att utredningens förslag om särskilt skydd för kyrkstäder inte bör genomföras. I syfte att ytterligare öka medvetenheten om och engagemanget för kyrkstädernas kulturhistoriska värden avser dock regeringen att ge Riksantikvarieämbetet i uppdrag att genomföra en särskild satsning på information och kunskapsuppbyggnad om kyrkstäderna (se avsnitt 2.4).

2.3 Kyrkstadstradition och förvärvsprövning

Regeringens bedömning: Någon särskild författningsreglering av användningen av kyrkstadsbebyggelsen i enlighet med kyrkstadstraditionen bör inte införas. Det bör inte heller införas bestämmelser om förvärvsprövning vid överlåtelse av kyrkstugor.

Kungl. Maj:ts skrivelser den 6 maj 1817 och den 9 november 1849 om förvärv och nyttjande av kyrkstugor bör i konsekvens härmed upphävas.

Utredningens förslag: Den föreslagna särskilda skyddsregleringen för kyrkstäder innefattar en möjlighet att besluta om föreskrifter om en användning av bebyggelsen som överensstämmer med kyrkstadstraditionen på orten. Vidare bör bestämmelserna om förvärvsprövning i de kungliga skrivelserna ersättas med nya regler om en sådan prövning.

Remissinstanserna: Flertalet remissinstanser, bl.a. *Länsstyrelsen i Norrbottens län*, delar utredningens uppfattning att en skyddsreglering för kyrkstäderna bör innefatta en reglering av kyrkstadstraditionen. *Riksantikvarieämbetet* anser däremot att kyrkstadstraditionen inte bör regleras i lagstiftning, utan dessa miljöer bör i stället hållas levande med stöd och uppmuntran. *Kammarrätten i Jönköping* anser att det är principiellt tveksamt att införa en i praktiken osanktionerad förvärvslagstiftning. *Kammarkollegiet* ifrågasätter om det är ändamålsenligt att reglera i syfte att skydda en tradition.

Skälen för regeringens bedömning: För kyrkstäderna i Norrbottens och Västerbottens län gäller fortfarande kungliga skrivelser av den 6 maj 1817 och den 9 november 1849. Skrivelserna stadgar bl.a. att inga nya kyrkstugor får uppföras utan länsstyrelsens tillstånd och att förbud mot handel ska råda förutom vid marknadstiderna. För Jämtlands län, där det finns en bevarad kyrkstad, har det inte utfärdats någon kunglig skrivelse.

Länsstyrelserna i Norrbottens och Västerbottens län har med stöd av skrivelserna efterhand utfärdat föreskrifter för kyrkstäderna. I sådana s.k. kyrkstadsstadgor finns bestämmelser om vem som kan få tillstånd att förvärva en kyrkstuga. Vanligen innehåller kyrkstadsstadgorna därutöver bestämmelser dels om att byggnaderna ska vårdas och nyttjas i enlighet med kyrkstadstraditionen, dels om ordningen i kyrkstaden.

Kyrkstadstraditionen innebär i huvudsak att kyrkstugorna nyttjas för tillfälligt boende i samband med kyrkobesök och att ägarkretsen är begränsad till personer med särskild anknytning till kyrkstaden. Länsstyrelsen i Norrbottens län tillämpar fortfarande föreskrifter antagna med stöd av de kungliga skrivelserna beträffande Gammelstads kyrkstad i Luleå för att göra en förvärvsprövning vid överlåtelse av kyrkstugor. För flera av de övriga kyrkstäderna i Norrbottens och Västerbottens län sker i stället förvärvsprövningen av ett kyrkoråd eller en kyrkstadsstyrelse i församlingen.

Utredningen har föreslagit att de kungliga skrivelserna ska ersättas med regler som ska skydda och bevara kyrkstadstraditionen. Såväl Riksantikvarieämbetet som Kammarkollegiet har emellertid ifrågasatt det lämpliga i att skydda kyrkstadstraditionen genom lagstiftning. Regeringen delar denna bedömning och utredningens förslag bör därför inte genomföras.

Utredningen har även föreslagit att det ska införas bestämmelser om förvärvsprövning vid överlåtelse av en kyrkstuga. En sådan reglering skulle dock innehålla en inskränkning av äganderätten. Vidare är möjligheterna att kontrollera efterlevnaden begränsade eftersom det inte finns någon registreringsskyldighet vid överlåtelse av lös egendom, som kyrkstugorna utgör. Det skulle därför vara lätt att kringgå bestämmelser om förvärvsprövning. Som Kammarrätten i Jönköping har framhållit är den lagregel som utredningen föreslagit så allmänt hållen att det kan förväntas uppkomma tillämpningssvårigheter vid domstolsprövning. Även Kammarkollegiet har anfört att utredningens förslag om förvärvsprövning kan innebära tillämpnings- och gränsdragningsproblem. Mot bakgrund av vad som ovan anförts bör utredningens förslag om förvärvsprövning vid överlåtelse av en kyrkstuga inte genomföras.

I stället för lagstiftning bör andra metoder användas för att skydda och förmedla kyrkstadstraditionen. Genom t.ex. utbildning, information, särskilda satsningar samt stöd till olika grupper och organisationer kan de immateriella kulturvärdena synliggöras och dokumenteras för kommande generationer och därmed ges förutsättningar att leva vidare. Sådana arbetssätt skulle också på ett naturligt sätt skapa uppmärksamhet och intresse för det immateriella kulturarvet. Som tidigare angetts avser regeringen att ge Riksantikvarieämbetet i uppdrag att genomföra en särskild satsning på bl.a. information och kunskapsuppbyggnad om kyrkstäderna (se avsnitt 2.4).

Utöver detta kan nämnas att regeringen i januari 2009 gav bl.a. Institutet för språk och folkminnen, Riksarkivet, Riksantikvarieämbetet och Stiftelsen Nordiska museet i uppdrag att ta fram ett förslag till nationellt genomförande av Unescos konvention om skydd av det immateriella kulturarvet. Uppdraget redovisades till regeringen den 30 november 2009 (dnr Ku2009/2175/KT).

När det gäller Kungl. Majt:s skrivelser gjorde den dåvarande regeringen redan 1999 bedömningen att skrivelserna borde upphävas (prop. 1998/99:114 s. 71f.). I avvaktan på att Kulturbebyggelseutredningens förslag i fråga om kyrkstäder ska behandlas har de kungliga skrivelserna inte upphävts av regeringen.

Regeringen gör i denna skrivelse bedömningen att utredningens förslag om särskilda bestämmelser om förvärvsprövning och om skydd för kyrk-

stadstraditionen inte bör genomföras. Regeringen ser inte heller i övrigt skäl att ha särskilda regleringar om förvärvsprövning och kyrkstadstradition. Mot denna bakgrund anser regeringen att de kungliga skrivelserna bör upphävas. Skr. 2009/10:74

2.4 En satsning på information och kunskap om de norrländska kyrkstäderna

Regeringens bedömning: Riksantikvarieämbetet bör ges i uppdrag att genomföra en särskild satsning på information och kunskapsuppbyggnad om kyrkstäderna.

Skälen för regeringens bedömning: Kyrkstäderna utgör en värdefull del av vårt kulturarv. En levande kyrkstadstradition är en grundläggande förutsättning för att dessa värden ska kunna bevaras. Det är därför angeläget att inte bara byggnaderna utan även traditionen kan bevaras och föras vidare till kommande generationer. Som framgår av avsnitten 2.2 och 2.3 gör regeringen bedömningen att det inte bör införas något särskilt skydd för byggnaderna eller traditionerna.

Det bedrivs redan i dag ett omfattande ideellt arbete för att värna kyrkstäderna. Detta arbete är en starkt bidragande orsak till att kyrkstädernas kulturhistoriska värden – materiella likaväl som immateriella – har bevarats i så stor omfattning som är fallet. Särskilda insatser på information och kunskapsuppbyggnad skulle kunna bidra till att ytterligare öka intresset och engagemanget för kyrkstäderna hos en bredare allmänhet och i kommande generationer.

Regeringen avser därför att ge Riksantikvarieämbetet i uppdrag att genomföra en särskild satsning för att skapa förutsättningar för en varaktig förvaltning av kyrkstäderna och deras kulturhistoriska värden samt för att värna kyrkstadstraditionen. Bland annat bör nya kunskapsunderlag om kyrkstäderna och kyrkstadstraditionen tas fram samt information spridas till förvaltare och brukare av kyrkstadsbebyggelsen. Satsningen bör pågå under en tvåårsperiod för att få ett tillräckligt genomslag och skapa en ändamålsenlig bas för det långsiktiga arbetet.

Regeringen betonar i propositionen Tid för kultur (prop. 2009/10:3) vikten av att verka för ett ökat intresse för historia och kulturarv i samhället. I detta ligger att säkra människors tillgång till kulturarv och kulturmiljö och, i vid bemärkelse, göra dem meningsfulla och användbara. I propositionen anför regeringen bl.a. att avsikten är att inrätta en ny anslagspost för att långsiktigt skapa förutsättningar för arbete med kulturmiljöområdets kunskapsunderlag i län och kommuner inom ramen för anslaget 7.2 Bidrag till kulturmiljövård. Regeringen avser att inom ramen för denna anslagspost fördela medel till satsningen på kyrkstäder.

Regeringens bedömning: Det bör inte införas någon kommunal kulturminnesmärkning.

Utredningens förslag: Kommuner ska kunna kulturminnesmärka värdefulla byggnader som faller inom tillämpningsområdet för förvanskningförbudet i 3 kap. 12 § plan- och bygglagen (1987:10). En kulturminnesmärkning skulle bl.a. innebära att byggnaden omfattas av en förhöjd bygglovsplikt. Möjligheterna att i detaljplan och områdesbestämmelser bestämma om rivningsförbud och skyddsbestämmelser tas bort.

Remissinstanserna: Flera remissinstanser, däribland *Boverket*, *Fideikommissnämnden* samt *Svenska kommunförbundet och Landstingsförbundet*, avstyrker förslaget. *Riksantikvarieämbetet* menar att förslaget behöver vidareutvecklas för att kunna genomföras. Ett antal kommuner och länsstyrelser bifaller förslaget, men pekar samtidigt på att ett genomförande förutsätter ökade resurser till kommunerna, bl.a. för att öka kompetensen på området.

Skälen för regeringens bedömning: Det medborgerliga intresset och engagemanget för bevarandet av vårt kulturarv, däribland kulturhistoriskt värdefulla byggnader, är stort. Det är väsentligt att det finns ett tydligt och ändamålsenligt regelverk som skapar goda förutsättningar för att skydda dessa byggnader för framtiden.

Utredningen har föreslagit att kommuner i vissa fall ska kunna kulturminnesmärka värdefulla byggnader (s.k. k-märkning). Frågan är om det behövs ytterligare lagreglering utöver de regler som redan finns. Vid den bedömningen bör det beaktas att det finns bestämmelser om skydd för kulturhistoriskt värdefull bebyggelse bl.a. i 3 kap. lagen (1988:950) om kulturminnen m.m. (kulturminneslagen).

Enligt dessa bestämmelser kan länsstyrelsen förklara en byggnad som byggnadsminne om den är synnerligen märklig genom sitt kulturhistoriska värde eller om den ingår i ett kulturhistoriskt synnerligen märkligt bebyggelseområde. En byggnadsminnesförklaring avser själva byggnaden samt park, trädgård eller annan anläggning av kulturhistoriskt värde. En byggnad med sådant värde som tillhör staten kan av regeringen förklaras som statligt byggnadsminne enligt förordningen (1988:1129) om statliga byggnadsminnen m.m. Även plan- och bygglagen innehåller bestämmelser om skydd för kulturhistoriskt värdefull bebyggelse. Bland annat föreskrivs att ändringar av en byggnad ska utföras varsamt så att byggnadens karaktärsdrag beaktas och dess byggnadstekniska, historiska, kulturhistoriska, miljömässiga och konstnärliga värden tas till vara. I plan- och bygglagen finns vidare möjlighet för en kommun att i detaljplan eller områdesbestämmelser meddela särskilda bestämmelser med exempelvis preciserade krav eller förhöjd bygglovsplikt.

Det finns alltså redan i dag bestämmelser som gör det möjligt att skydda kulturhistoriskt värdefulla byggnader och som innebär en tydlig roll- och ansvarsfördelning mellan kommunerna och länsstyrelserna. Det saknas skäl att anta att det av utredningen föreslagna systemet med s.k. k-märkning skulle skapa förbättrade möjligheter att skydda kulturhisto-

riskt värdefull bebyggelse eller att regelverket därigenom skulle bli mer överskådligt och enklare att tillämpa. Skr. 2009/10:74

Regeringen anser mot denna bakgrund att utredningens förslag inte bör genomföras.

4 Lösöre som bidrar till en byggnads kulturhistoriska värde

Regeringens bedömning: Det bör inte införas ett särskilt skydd för lösöre som bidrar till en byggnads kulturhistoriska värde.

Utredningens förslag: Skyddsbestämmer för byggnadsminnen ska kunna innefatta ett skydd för sådant lösöre som bidrar till byggnadens kulturhistoriska värde. En förutsättning för att skyddsbestämmelser ska kunna få meddelas för lösöre är att ägaren har lämnat sitt samtycke. Lösöre som omfattas av skyddsbestämmelser får enligt förslaget inte överlåtas till annan än den som samtidigt förvärvat övriga delar av byggnadsminnet.

Remissinstanserna: Flertalet remissinstanser är positiva till att lösöre ska kunna skyddas. *Fideikommissnämnden* ifrågasätter dock om ett genomförande av förslaget skulle ge ett verksamt skydd och menar också att skyddet kommer att bli betydelselöst vid de flesta generationsskiften.

Skälen för regeringens bedömning: Länsstyrelsen kan enligt bestämmelserna i 3 kap. lagen (1988:950) om kulturminnen m.m. (kulturminneslagen) under vissa förutsättningar förklara en kulturhistoriskt värdefull fastighet som byggnadsminne (jfr avsnitt 3). I samband med en byggnadsminnesförklaring ska länsstyrelsen genom skyddsbestämmelser ange bl.a. hur byggnaden ska vårdas och underhållas. Skyddsbestämmelserna får inte omfatta annat än byggnaden samt ett område kring den. Det finns alltså i dag inte någon möjlighet att låta lösöre omfattas av skyddsbestämmelser för ett byggnadsminne. Frågan är om det finns skäl att – som utredningen föreslagit – införa en lagreglering som omfattar skydd för lösöre som bidrar till det kulturhistoriska värdet hos bebyggelse och bebyggelsemiljöer.

Ett skydd för lösöre med den utformning som utredningen har föreslagit innebär enligt regeringens uppfattning en inskränkning i äganderätten, vilket bl.a. får till följd att lösöret kan förlora sitt legala omsättningsvärde. Skyddet kan också medföra att kommande arvskiften försvåras då avsikten med utredningens förslag är att byggnaden och det lösöre som ”tillhör” denna inte ska separeras. Förslaget bygger på att ägaren samtycker till att lösöret omfattas av skyddsbestämmelserna. Det kan enligt regeringens mening ifrågasättas om inte ett frivilligt beslut att bevara lösöret utgör ett lika beständigt skydd som en reglering i lag.

Det framstår också som alltför ingripande att den som har äganderätten till ett föremål och som frivilligt underkastar sig inskränkningar i denna ska riskera att drabbas av straffansvar om inskränkningarna därefter inte efterlevs. Utredningen har inte kartlagt eller visat att det förhållandet att

det i dag inte finns någon möjlighet att skydda lösöre har inneburit att viktiga kulturhistoriska värden har gått till spillo. Skr. 2009/10:74

Mot denna bakgrund bedömer regeringen att utredningens förslag om skydd för lösöre inte bör genomföras.

5 Övriga förslag från Kulturbebyggelseutredningen

5.1 Byggnadsminnen

Regeringens bedömning: Rätten för var och en att väcka fråga om byggnadsminnesförklaring bör finnas kvar. Kvalifikationsgränsen för byggnadsminnesförklaring bör inte ändras.

Utredningens förslag: Rätten för var och en att väcka fråga om byggnadsminnesförklaring tas bort. Endast byggnadens ägare, länsstyrelsen, Riksantikvarieämbetet och de regionala museerna ska ha den rätten. Vidare har utredningen har föreslagit att de i lagen (1988:950) om kulturminnen m.m. (kulturminneslagen) angivna kriterierna för vilken kvalifikationsgräns som ska gälla för byggnadsminnesförklaring ändras från ”synnerligen märklig” till ”av nationell betydelse”.

Remissinstanserna: Flera länsstyrelser samt *Lantbrukarnas riksförbund*, *Sveriges jordägareförbund*, *Svenska kommunförbundet*, *Landsbyggsförbundet* och *Statens fastighetsverk* tillstyrker förslaget att ta bort rätten för var och en att väcka fråga om byggnadsminnesförklaring. *Riksantikvarieämbetet*, några länsstyrelser och läns museer, *Sveriges hembygdsförbund* och *Svenska byggnadsvårdsföreningen* avstyrker förslaget.

Ett antal länsstyrelser, *Föreningen Sveriges länsantikvarier* samt *Värmlands museum*, *Länsmuseet Gävleborg* och *Kalmar läns museum* tillstyrker förslaget om förändrad kvalifikationsgräns för byggnadsminnesförklaring. *Riksantikvarieämbetet*, *Fideikommissnämnden* och *Statens fastighetsverket* avstyrker förslaget.

Skälen för regeringens bedömning

Enligt 1 kap. 1 § kulturminneslagen delas ansvaret för skydd och vård av kulturmiljön av alla. Skyddet för kulturhistoriskt värdefull bebyggelse och miljöer är beroende av allmänhetens, brukarens och ägarens intresse och engagemang. Det är därför viktigt att det finns goda möjligheter för allmänheten att engagera sig i frågor som rör kulturarvet och kulturmiljön. Utgångspunkten är att möjliggöra en förvaltning av kulturhistoriskt värdefulla miljöer som understöder ett engagemang och en delaktighet från ägare och allmänhet. Vidare är det av betydelse att det finns en bred samverkan kring det strategiska arbetet med byggnadsminnesskyddet, där Riksantikvarieämbetet, länsstyrelserna, de regionala museerna, kommunerna och allmänheten samverkar utifrån sina respektive roller och ansvar. Med en sådan samverkan uppnås såväl en ökad förståelse som ett ökat intresse för kulturmiljöarbetet.

Enligt 3 kap. 4 § kulturminneslagen kan frågan om byggnadsminnesförklaring väckas av var och en. Som Riksantikvarieämbetet anfört i sitt remissyttrande har rätten att väcka fråga om byggnadsminnesförklaring ett stort symbolvärde. Att ta bort denna rätt skulle kunna motverka intresset för kulturmiljöfrågor hos allmänheten. Enligt regeringens bedömning bör förslaget därför inte genomföras.

Kvalifikationsgräns för byggnadsminnesförklaring

En förutsättning för en byggnadsminnesförklaring är att byggnaden är synnerligen märklig genom sitt kulturhistoriska värde. I förarbetena till kulturminneslagen förs en diskussion om hur det i lagtexten kan markeras att lagen syftar till att skydda den kulturhistoriskt sett mest kvalificerade och svårastliga bebyggelsen (prop. 1987/88:104).

Uttrycket synnerligen märklig har ibland kritiserats för att vara svårbegripligt. Riksantikvarieämbetet har emellertid tolkat och förtydligt begreppet i allmänna råd och riktlinjer. Begreppet synnerligen märklig har därför med tiden blivit väl inarbetat och för många som dagligen arbetar med dessa frågor fått en självklarhet i tillämpningen. Enligt regeringens uppfattning anger inte den föreslagna formuleringen kulturhistoriskt värde av nationell betydelse på ett bättre sätt än begreppet synnerligen märklig när statliga skyddsåtgärder ska kunna vidtas. Med hänsyn härtill och då utredningens förslag inte innebär någon förändring i sak, anser regeringen att det saknas tillräckliga skäl att ändra kriterierna för kvalifikationsgränsen för byggnadsminnesförklaring på det sätt som utredningen föreslagit.

5.2 Statliga byggnadsminnen

Regeringens bedömning: Det bör inte göras några ändringar i förordningen (1988:1229) om statliga byggnadsminnen m.m. Riksantikvarieämbetet bör ges i uppdrag att utarbeta riktlinjer för förenklad beredning av ärenden om statliga byggnadsminnen.

Utredningens förslag: Regleringen av byggnadsminnen som innehas av staten bör inordnas i 3 kap. kulturminneslagen. Vissa uppgifter i ärenden om statliga byggnadsminnen förs över från Riksantikvarieämbetet till länsstyrelsen. Statens fastighetsverk ges ansvar att inom vissa av länsstyrelsen givna ramar utöva en s.k. egenkontroll över hur åtgärder på ett statligt byggnadsminne förhåller sig till skyddsbestämmelserna och ändamålet med byggnadsminnesförklaringen.

Remissinstanserna: Många remissinstanser avstyrker eller är tveksamma till förslagen.

Skälen för regeringens bedömning: I maj 2009 tillsatte regeringen (Finansdepartementet) en särskild utredare (dir. 2009:45) för att utvärdera statens fastighetsförvaltning. Uppdraget ska redovisas senast den 1 december 2010. Syftet med översynen är bl.a. att utredningen ska lämna förslag till en mer effektiv struktur på fastighetsförvaltningen inom

staten. I uppdraget ingår att lämna förslag till vilka fastigheter som ur ett kulturhistoriskt perspektiv bör förvaltas av staten, inklusive bedöma hur detta påverkar Statens fastighetsverks nuvarande uppdrag att förvalta s.k. bidragsfastigheter. Med hänsyn härtill anser regeringen att de förslag som lämnats av Kulturbebyggelseutredningen i denna fråga inte bör genomföras.

Regeringen anser dock att det finns goda skäl att se över hur ärendehanteringen av de statliga byggnadsminnena kan förenklas och hur ansvars- och rollfördelningen mellan de berörda myndigheterna kan förtydligas. Regeringen avser därför att ge Riksantikvarieämbetet i uppdrag att i samverkan med Statens fastighetsverk utarbeta riktlinjer för en förenklad beredning av ärenden om statliga byggnadsminnen.

5.3 Statligt skydd av bebyggelsemiljöer

Regeringens bedömning: Det bör inte införas ett nytt statligt skydd för bebyggelsemiljöer. Riksantikvarieämbetet bör ges i uppdrag att ta fram förtydligande riktlinjer för tillämpningen av bestämmelserna om byggnadsminnen.

Utredningens förslag: Värdefulla bebyggelsemiljöer ska kunna förklaras som kulturreservat enligt 7 kap. 9 § miljöbalken.

Remissinstanserna: Majoriteten av remissinstanserna, bl.a. *Fideikommissionnämnden*, *Svenska kommunförbundet*, *Landstingsförbundet*, *Värmlands museum*, *Länsmuseet Gävleborg* samt flertalet *länsstyrelser*, tillstyrker förslaget. *Riksantikvarieämbetet*, *Naturvårdsverket* och *Boverket* anser dock att ett skydd för bebyggelsemiljöer i stället bör inordnas i lagen (1988:950) om kulturminnen m.m. *Miljöbalkskommittén* anför att förslaget inte ligger i linje med utformningen av de aktuella bestämmelserna i miljöbalken.

Skälen för regeringens bedömning: Genom det befintliga regelverket i 3 kap. kulturminneslagen ges möjlighet att skydda bebyggelseområden genom att förklara sammanhängande bebyggelse med tillhörande anläggningar och omgivande område för byggnadsminne. Denna möjlighet att skydda bebyggelseområden framgår tydligt av förarbetena till gällande lagstiftning (prop. 1987/88:104). Den aktuella bestämmelsens ordalydelse är emellertid inte helt entydig, vilket medfört att vissa länsstyrelser kommit att tillämpa reglerna på ett sätt som inte var avsett.

Enligt miljöbalken kan ett mark- eller vattenområde (t.ex. sammanhängande ängs- och hagmarkslandskap eller skärgårdsjordbruk) förklaras som kulturreservat i syfte att bevara värdefulla kulturpräglade landskap. Ett kulturreservat kan även omfatta bebyggelsemiljöer.

Det finns alltså redan i dag bestämmelser som möjliggör skydd för bebyggelsemiljöer. Det finns inte skäl att anta att ett genomförande av utredningens förslag skulle innebära några påtagliga förbättringar av möjligheterna till skydd. Vidare kan det redan med nu gällande lagstiftning vara svårt att dra en skarp linje mellan tillämpningsområdena för å ena sidan byggnadsminnen och å andra sidan kulturreservat såvitt avser möjligheten till områdesskydd för bebyggda miljöer. Utredningens

förslag skulle i dessa delar, enligt regeringens bedömning, innebära att de båda skyddssystemen i än större utsträckning skulle komma att ”överlappa” varandra. Skr. 2009/10:74

Utredningens förslag att värdefulla bebyggelsemiljöer ska kunna förklaras som kulturresevat bör därför inte genomföras. Det saknas också skäl att införa ett nytt särskilt skydd för bebyggelsemiljöer i kulturminneslagen eftersom redan nu gällande lagstiftning innebär en sådan möjlighet. Mot bakgrund av att länsstyrelserna tillämpar bestämmelserna på olika sätt avser regeringen att ge Riksantikvarieämbetet i uppdrag att ta fram förtydligande riktlinjer för tillämpningen av bestämmelserna i 3 kap. kulturminneslagen.

6 Den europeiska landskapskonventionen

6.1 Bakgrund

Den europeiska landskapskonventionen är en regional konvention för Europa om att slå vakt om och erkänna betydelsen av det omgivande landskapet. Konventionen syftar till att förbättra skydd, förvaltning och planering av europeiska landskap. Ett annat syfte med konventionen är att främja samarbetet kring landskapsfrågor inom Europa och att stärka allmänhetens och lokalsamhällets delaktighet i det arbetet. Konventionen innefattar alla typer av landskap, så väl agrara som urbana. Konventionen har arbetats fram inom Europarådet och omfattar de länder som är medlemmar av Europarådet. Konventionen undertecknades 2000 och trädde i kraft 2004. En majoritet av medlemsstaterna inom EU har ratificerat konventionen.

Frågan om en svensk ratificering av den europeiska landskapskonventionen togs upp i propositionen Ett gemensamt uppdrag – svenska miljömål (prop. 2004/05:150, bet. 2005/06:MJU3, rskr. 2005/06:48). Därefter har Riksantikvarieämbetet på regeringens uppdrag lämnat två rapporter med förslag till nationellt genomförande av landskapskonventionen, bl.a. har förslag lämnats till författningsändringar (dnr Ku2008/97/KT).

6.2 En svensk ratificering av den europeiska landskapskonventionen

Regeringens bedömning: Den europeiska landskapskonventionen bör ratificeras utan författningsändringar.

Riksantikvarieämbetet bör ges i uppdrag att i samråd med andra berörda myndigheter initiera arbetet avseende den europeiska landskapskonventionens tillämpning i Sverige.

Riksantikvarieämbetets förslag: Sverige ska ratificera den europeiska landskapskonventionen. Till följd av ratificeringen ska ändringar göras i miljöbalken, plan- och bygglagen (1987:10) och i ett antal myndighetsinstruktioner.

Remissinstanserna: En övervägande majoritet av remissinstanserna, bl.a. *Fortifikationsverket, de flesta länsstyrelserna, Naturvårdsverket, Boverket* samt *ett flertal kommuner* har avstyrkt förslagen till författningsändringar. Ett övervägande antal remissinstanser har dock uttryckt en positiv inställning till landskapskonventionen.

Skälen för regeringens bedömning: Remissbehandlingen av Riksantikvarieämbetets rapport med förslag till författningsändringar visar att det finns en övervägande positiv inställning till landskapskonventionen och dess innebörd. En majoritet av remissinstanserna har dock avvisat Riksantikvarieämbetets förslag om författningsändringar för att genomföra en ratificering. Riksantikvarieämbetet har emellertid i sin rapport anført att en ratificering av konventionen också kan genomföras utan författningsändringar.

Regeringen bedömer att en ratificering av landskapskonventionen bör ske. Det är inte nödvändigt med författningsändringar för ratificeringen. Det finns goda förutsättningar för svenska myndigheter, kommuner, institutioner och organisationer att med utgångspunkt i gällande författningar arbeta med övergripande landskapsfrågor med konventionen som grund. Ratificeringen är inte avsedd att innebära inskränkningar i äganderätten.

En ratificering bör kombineras med ett utvecklingsarbete avseende landskapskonventionens tillämpning i Sverige. Regeringen avser därför att ge Riksantikvarieämbetet i uppdrag att i samverkan med andra berörda myndigheter analysera begreppet landskap i enlighet med hur det definieras i den europeiska landskapskonventionen och föreslå hur begreppet landskap enligt konventionen utifrån svenska förhållanden ska tillämpas i olika samhällsprocesser så att konventionen efterlevs. I uppdraget bör även ingå att lämna förslag till vilken myndighet som ska få ansvaret att bevaka den svenska efterlevnaden av landskapskonventionen samt att verka i internationella sammanhang som berör frågor om konventionen. Beroende på hur detta arbete faller ut kan det bli aktuellt att göra ändringar i berörda myndigheters instruktioner.

Sammanfattning av delbetänkandet De norrländska kyrkstäderna (SOU 2003:81) och slutbetänkandet K-märkt – Förslag till förbättrat skydd för kulturhistoriskt värdefull bebyggelse (SOU 2004:94)

Inledning

I delbetänkandet föreslår Kulturbeybyggelseutredningen att en skyddsreglering för kyrkstäder skall inordnas i ett nytt kapitel i lagen (1988:950) om kulturminnen m.m. I slutbetänkandet lämnar utredningen förslag på förändringar i miljöbalken, plan- och bygglagen (1987:10), kulturminneslagen, jordförvärvslagen (1979:230) och lagen (2000:224) om fastighetsregister.

Kyrkstäder

En fråga om skyddet av kyrkstäderna får anses innefatta såväl det fysiska skyddet av bebyggelsen som ett bevarande av kyrkstadstraditionen. Kyrkstadstraditionen innebär att kyrkstugorna i huvudsak nyttjas för tillfälligt boende i samband med kyrkobesök och att ägarkretsen är begränsad till personer med särskild anknytning till kyrkstaden. Kyrkstäderna utgör kulturmiljöer av nationellt och internationellt värde. En bidragande orsak till deras särart är den levande kyrkstadstraditionen. Det kan därför vara befogat med en särskilt utformad skyddsreglering för kyrkstäderna. De kyrkstäder som omfattas av skyddsregleringen bör pekas ut av regeringen i en särskild förordning. Avvägningen om vilka skyddsföreskrifter som skall gälla för en viss kyrkstad skall däremot göras av länsstyrelsen.

De gamla reglerna (1817 och 1849 års kungliga skrivelser) om att tillstånd krävs för köp och bygge av kyrkstuga föreslås upphävas och ersättas med motsvarande bestämmelser i kulturminneslagen. Detta innebär att länsstyrelsen skall pröva frågor om tillstånd till förvärv av kyrkstugor samt att länsstyrelsen får meddela föreskrifter om användningen och nyttjandet av byggnaderna och om vad allmänheten skall iaktta inom kyrkstaden.

Ett kommunalt skydd för kulturminnen

Vad gäller kulturminnesskyddet föreslås att kommunerna skall kunna kulturminnesmärka värdefulla byggnader som faller inom förvanskingsförbudets tillämpningsområde (3 kap. 12 § plan- och bygglagen). Rättsverkningarna av en kulturminnesmärkning föreslås vara att byggnaden omfattas av en förhöjd bygglövsplikt och en generell plikt om rivningslov. Kulturminnesmärkning skall kunna ske genom beslut i ett enskilt ärende eller i samband med ett planförfarande. Denna möjlighet till kulturminnesmärkning föreslås för byggnader och andra anläggningar som är särskilt värdefulla eller som ingår i ett särskilt värdefullt

bebyggelseområde ersätta skyddsbestämmelser i detaljplan eller områdesbestämmelser.

Skr. 2009/10:74

Bilaga 1

En kommunal skyddsåtgärd skall därmed inte längre förutsätta att en planläggning kommer till stånd. Vidare behöver ersättningsfrågan inte vara avgjord innan skyddsbeslutet fattas. Kommunen kommer inte heller att i detalj behöva precisera i skyddsbestämmelser vilka åtgärder som inte får vidtas på byggnaden. Det skall i stället vara tillräckligt att kommunen anger de värden hos byggnaden som motiverar skyddsbeslutet. Genom att skyddet för byggnaden skall utövas i bygglovs-hanteringen ges möjligheter till en flexibilitet i bedömningarna som gör att såväl befogade önskemål från ägaren som nya kunskaper kan beaktas i tillämpningen.

De byggnader som kan kulturminnesmärkas är alltså desamma som redan omfattas av förvanskningförbudet. Det mest väsentliga momentet i en kulturminnesmärkning enligt den föreslagna modellen är därmed att detta faktum tydliggörs för ägare, brukare och allmänheten, men även för tjänstemän inom kommunen. Avsikten är att detta tydliggörande skall skapa förutsättningar för att kommunen tillsammans med ägare och brukare skall kunna verka för att byggnaden får en god förvaltning.

Det statliga kulturminnesskyddet

Det finns inte skäl att genomföra några mer genomgripande förändringar av regelverket för de byggnadsminnen som idag omfattas av 3 kap. kulturminneslagen. Tillräckliga förbättringar kan komma till stånd genom vissa smärre justeringar.

En sådan justering är att rätten för var och en att väcka fråga om byggnadsminnesförklaring tas bort. Motivet till detta är att det i första hand är det kommunala skyddet som skall vara ingången i skyddssystemet. Ett annat motiv är att det förekommer att ansökan om byggnadsminnesförklaring sker i annat huvudsakligt syfte än att bevara de ur kulturhistorisk synpunkt mest värdefulla byggnaderna.

Ett annat förslag är att kvalifikationsgränsen för byggnadsminnesförklaring ändras från att byggnaden är synnerligen märklig till att den är av nationell betydelse. Någon förändring i sak är inte avsedd. Slutligen föreslås att en bestämmelse om självrisk, motsvarande vad som gäller enligt miljöbalken, skall gälla vid beräkningen av intrångsersättning enligt 3 kap. kulturminneslagen.

För de statliga byggnadsminnena föreslås däremot en större förändring. Det finns inte något betydande fortsatt behov av att ha en särreglering för de byggnader som innehas av staten. Dessa kan lika väl som övriga byggnadsminnen hanteras inom ramen för 3 kap. kulturminneslagen. Det skulle innebära att man kommer ifrån vissa problem vid överlåtelser till och från staten samt åstadkommer en ökad tydlighet i skyddssystemet. Vidare ger det förutsättningar för länsstyrelserna att ta ett helhetsgrepp om kulturminnesskyddet i länet.

Ett avskaffande av särregleringen för de statliga byggnadsminnena innebär att länsstyrelserna får överta hanteringen av dem från Riksantikvarieämbetet. Vad gäller beslutsfattandet ifråga om byggnadsminnesförklaring och jämkning av skyddsbestämmelser och hävning av

byggnadsminnesförklaring, är det utredningens bedömning att regeringen fortsatt bör ha det yttersta ansvaret. Beslut i ärenden som rör byggnadsminnen som innehas av staten skall därmed länsstyrelserna endast behöva fatta då det rör ärenden om ändring av ett byggnadsminne i strid mot skyddsbestämmelserna. Inom den statliga fastighetsförvaltningen har Statens fastighetsverk i uppdrag att förvalta kulturhistoriskt värdefull bebyggelse. Statens fastighetsverks förvaltning omfattar merparten av de statliga byggnadsminnena. Den decentralisering av hanteringen som föreslås för det statliga byggnadsminnesbeståndet, bör kunna motivera att Statens fastighetsverk ges ansvar att inom av länsstyrelsen angivna ramar bedöma om en ändring kan ske i strid mot skyddsbestämmelser. Enligt förslaget skall länsstyrelserna därför kunna fatta beslut om att Statens fastighetsverk skall utöva egenkontroll i det hänseendet.

Kulturmiljöer

I fråga om möjligheterna till område-skydd föreslås den förändringen att kulturresevatsinstitutets tillämpningsområde utvidgas till att även kunna omfatta värdefulla bebyggelsemiljöer. Kulturresevatsinstitutet skall därmed kunna användas för områden där kultur- och naturvärden i landskap och en bebyggelsemiljö samverkar, men även för områden där bebyggelsen utgör den huvudsakliga bäraren av områdets kulturhistoriska värde.

Tillgänglighet

För att så långt möjligt ge alla människor möjlighet att ta del av det bebyggda kulturarvet kan särskilda avvägningar behöva göras i hur byggnadens kulturvärden bäst bevaras. Kommunerna skall inom ramen för bygglovshanteringen tillse att kravet på tillgänglighet enligt lagen (1994:847) om tekniska egenskapskrav följs.

För att frågan om tillgänglighet tidigt skall få en allsidig belysning och för att skapa ett så gott beslutsunderlag som möjligt vid prövningar rörande ett byggnadsminne, föreslås att även länsstyrelserna i sitt beslutsfattande enligt 3 kap. kulturminneslagen skall beakta tillgänglighetskravet enligt lagen om tekniska egenskapskrav. En sådan ordning kan dessutom medverka till att kommun och länsstyrelse inte fattar oförenliga beslut.

Skydd för lösöre

Det finns ett behov av att skydda sådant lösöre som bidrar till en byggnads kulturhistoriska värde. Detta gäller inte endast för slottsmiljöer och andra större kulturegendomar, utan också för mer vardagliga miljöer. Det föreslås att lösöre skall kunna skyddas genom att det i skyddsbestämmelser för ett byggnadsminne anges hur sådant lösöre skall vårdas och underhållas och i vilka avseenden det inte får ändras. Därigenom blir lösöret en del av byggnadsminnet. Det får inte överlåtas till annan än till den som samtidigt förvärvar övriga delar av byggnadsminnet. En

förutsättning för att kunna meddela skyddsbestämmelser för lösöre bör vara att ägaren till lösöret och byggnaden har samtyckt till åtgärden. Skr. 2009/10:74
Bilaga 1

Genom en ändring i jordförvärvslagen (1979:230) ges möjlighet för juridiska personer att få tillstånd att förvärva lantbruksfastigheter om förvärvet innebär ett långsiktigt bevarande av en egendom med kulturhistoriska värden. På så sätt undviks att de många gånger unika samlingarna som finns på sådana egendomar skingras vid arvskiften.

Remissinstanser som yttrat sig över delbetänkandet De norrländska kyrkstäderna (SOU 2003:81)

Efter remiss har yttranden inkommit från Hovrätten för Nedre Norrland, Kammarrätten i Jönköping, Kammarkollegiet, Länsstyrelsen i Jämtlands län, Länsstyrelsen i Västerbottens län, Länsstyrelsen i Norrbottens län, Sametinget, Statens kulturråd, Riksantikvarieämbetet, Västerbottens museum, Boverket, Miljöbalkskommittén (M1999:03), PBL-kommittén (M2002:05), Strömsunds kommun, Skellefteå kommun, Vilhelmina kommun, Arvidsjaur kommun, Luleå kommun, Piteå kommun, Älvsbyns kommun, Svenska kyrkan, Luleå stift, Hortlax församling, Nederluleå församling, Norrfjärdens församling, Piteå landsförsamling, Råneå församling, Ströms församling, Vilhelmina församling, Sveriges hembygdsförbund, Svenska kommunförbundet, Svenska samernas riksförbund, Föreningen Sveriges landsantikvarier, Föreningen Sveriges länsantikvarier, Gammelstads kyrkstadsråd, Skellefteå kyrkstads kammarägareförening, Svenska föreningen för byggnadsvård och Fastighetsägarna Sverige.

Länsstyrelsen i Kalmar län, Länsstyrelsen i Västra Götalands län och PBL-kommittén (M2002:05) har i sina remissvar angett att de avstår från att yttra sig över delbetänkandet.

Därutöver har yttranden inkommit från Älvsbyns församling, Lantbrukarnas riksförbund och Else Westerlund.

Remissinstanser som yttrat sig över slutbetänkandet K-märkt – Förslag till förbättrat skydd för kulturhistoriskt värdefull bebyggelse (SOU 2004:94)

Efter remiss har yttranden inkommit från Hovrätten för Nedre Norrland, Kammarrätten i Jönköping, Justitiekanslern, Fideikommissnämnden, Statens fastighetsverk, Kammarkollegiet, Länsstyrelsen i Stockholms län, Länsstyrelsen i Uppsala län, Länsstyrelsen i Södermanlands län, Länsstyrelsen i Östergötlands län, Länsstyrelsen i Jönköpings län, Länsstyrelsen i Kronobergs län, Länsstyrelsen i Kalmar län, Länsstyrelsen i Gotlands län, Länsstyrelsen i Blekinge län, Länsstyrelsen i Skåne län, Länsstyrelsen i Hallands län, Länsstyrelsen i Västra Götalands län, Länsstyrelsen i Värmlands län, Länsstyrelsen i Örebro län, Länsstyrelsen i Västmanlands län, Länsstyrelsen i Dalarnas län, Länsstyrelsen i Gävleborgs län, Länsstyrelsen i Västernorrlands län, Länsstyrelsen i Jämtlands län, Länsstyrelsen i Västerbottens län, Länsstyrelsen i Norrbottens län, Lunds universitet, Statens jordbruksverk, Statens kulturråd, Riksantikvarieämbetet, Värmlands museum, Länsmuseum Gävleborg, Naturvårdsverket, Boverket, Lantmäteriverket, Miljöbalkskommittén (M1999:03), PBL-kommittén (M2002:05), Stockholms kommun, Uppsala kommun, Strängnäs kommun, Eksjö kommun, Växjö kommun, Gotlands kommun, Karlshamns kommun, Varbergs kommun, Mölndals kommun, Arboga kommun, Leksands kommun, Ljusdals kommun, Sundsvalls kommun, Skellefteå kommun, Sveriges hembygdsförbund, Svenska kommunförbundet, Landstingsförbundet, Lantbrukarnas Riksförbund, Fastighetsägarna Sverige, Föreningen Sveriges länsantikvarier, Hyresgästernas riksförbund, Kommunala museers samarbetsråd, Stadsarkitektföreningen, Svenska föreningen för byggnadsvård, Svenska industriminnesförbundet, Sveriges Allmännyttiga Bostadsföretag och Sveriges jordägareförbund.

Varbergs kommun har avstått från att avge yttrande.

Därutöver har yttranden inkommit från Fortifikationsverket, Nationalmuseum med Prins Eugens Waldemarsudde, Statens försvarshistoriska museer, Stiftelsen Nordiska museet, Malmö stad, Helsingborgs kommun, Göteborgs stad, Kalmar läns museum och Fritidsodlingens Riksorganisation.

Remissinstanser som yttrat sig över Riksantikvarieämbetets rapport Förslag till nationellt genomförande av den europeiska landskapskonventionen

Efter remiss har yttranden inkommit från Svea hovrätt, Kammarrätten i Jönköping, Justitiekanslern, Socialstyrelsen, Statens fastighetsverk, Fortifikationsverket, Statskontoret, Länsstyrelsen i Stockholms län, Länsstyrelsen i Kronobergs län, Länsstyrelsen i Gotlands län, Länsstyrelsen i Västra Götalands län, Länsstyrelsen i Dalarnas län, Länsstyrelsen i Västerbottens län, Göteborgs universitet, Kungl. Tekniska högskolan, Karlstad universitet, Mittuniversitetet (Turismforskningsinstitutet Etour), Sveriges lantbruksuniversitet, Högskolan i Kalmar, Skogsstyrelsen, Statens jordbruksverk, Fiskeriverket, Naturvårdsverket, Boverket, Lantmäteriverket, Banverket, Vägverket, Tillväxtverket, Statens energimyndighet, Transportstyrelsen, Naturhistoriska riksmuseet, Statens maritima museer, Uppsala kommun, Linköpings kommun, Jönköpings kommun, Helsingborgs kommun, Skövde kommun, Munkedals kommun, Örebro kommun, Falu kommun, Östersunds kommun, Umeå kommun, Piteå kommun, Sveriges kommuner och Landsting, Kungl. Vitterhets Historie och Antikvitets Akademien, Kungl. Skogs- och Lantbruksakademien, Centrum för biologisk mångfald, Lantbrukarnas Riksförbund, Länsantikvarieföreningen och Sveriges arkitekter.

Riksrevisionen, Kammarkollegiet, Glesbygdsverket, Karlstads kommun, Svenska kyrkan, Skogsindustrierna och Sveriges hembygdsförbund har i sina remissvar angett att de avstår från att yttra sig över rapporten.

Därutöver har yttranden inkommit från Länsstyrelsen i Skåne län, Föreningen Bevara Guldheden tillsammans med Intresseföreningen Rädda Mossen samt Eva Salevid.

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 10 december 2009

Närvarande: Statsrådet Olofsson, ordförande, och statsråden Odell, Ask, Husmark Pehrsson, Larsson, Erlandsson, Torstensson, Carlgren, Hägglund, Björklund, Littorin, Borg, Billström, Adelson Liljeroth, Tolgfors, Krantz

Föredragande: statsrådet Adelson Liljeroth

Regeringen beslutar skrivelse 2009/10:74 Vissa kulturmiljöfrågor